

ΠΩΣ ΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ Ο ΛΑΟΣ

Γ'. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

«Τὰ παιδιά μας τὰ πηγαίνουν παντοῦ» —ἀκούεται κάθε μέρα σὰν παράπονο, σὰν ἀγανάκτησις, σὰν ἔκφρασις βαθυτάτου πόνου.

Τὰ παιδιά μας πραγματικὰ πηγαίνουν εἰς ὅλα τὰ «θεάματα» καὶ μόνο δὲν βρίσκονται ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Διότι, . . . ἀπλούστατα δὲν ὑπάρχουν τὰ κατάλληλα γιὰ τὴ ψυχὴ τους, τὸν ἔσωεωτερικὸν τους κόσμον καταφύγια.

Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ θέατρο. Τὰ παιδιά τὸ λατρεύουν. Λησμονοῦν τὸν ἑαυτό τους κατὰ τὴν παράστασις. Ἀπορροφοῦνται ἀπὸ τὸ παίξιμον τῶν ἠθοποιῶν ὡσάν νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποῦ ἔξωτερικεύουν τρεῖς διαφόρους τύπους. Παρακολουθοῦν τὸ ἔργον μὲ ἔξαιρετικὴν προσοχὴν. — Ἡ ἡρωὶς τοῦ διηγήματος τοῦ Α. Τσέχωφ «ὁ ἠθοποιὸς» — «δὲν μποροῦσε νὰ ἀποσπάσῃ τὰ μάτια της ὑπὸ τὴ σκηνὴν καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα».

Καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν τὸ θέατρο ἐπιδραῖ ἐνεργητικώτατα. Οἱ καλλιτέχναι γελωτοποιοὶ Φρατέλλι ἐπισκέφθησαν τὰ παιδικὰ νοσοκομεῖα. Τὰ ἀπλὰ δὲ καὶ εὐκολονόητα ἔργα ἀποδοσμένα ἀριστοτεχνικώτατα κοντὰ στὰ κρεβατῆκια τῶν μικρῶν ἀρρώ-

στων τὰ ὠφέλησαν περισσότερο ἀπὸ κάθε γιαιτρικόν.

Ποῦ εἶναι λοιπὸν στὴν πρωτεύουσά μας τουλάχιστον τὸ καταφύγιον ὅπου ἀκούεται τὸ γερό, γεμάτον εὐλικρίνεια, ἀβάσταχτον γέλιο, ὅπου διατρέχει τὰ κορμάκια τῶν μικρῶν θεατῶν τὸ ρίγος τῆς συγκινήσεως, ὅπου τὰ μάτια βουρκώνουν καὶ ἡ καρδούλα χτυπᾷ πολλὰς φορὰς δυνατὰ . . . δυνατὰ . . . Ποῦ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ δῇ καὶ ἐδῶ παιδιά ἀνυπόμονα νὰ πηγαίνουν πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν καὶ μὲ ἔλαφρον, πεταχτὸν περπάτημα νὰ μπαίνουν σὲ μεγάλο ἢ μικρὸν, πλούσιον ἢ φτωχικόν, — αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σημασίαν — κτίριον, «τὸ θέατρο τῶν παιδιῶν»; Ὅπου μὲ προσηλωμένα τὰ ματάκια στὴν παράξενον κάμαρον μὲ τοὺς τρεῖς μόνον τοίχους βλέπουν μπροστὰ τους νὰ ζαντανεῦει ὁ φανταστικὸς τους κόσμος καὶ νὰ παρουσιάζεται ἀληθινός, πραγματικός. Ὅπου ἡ πραγματικότης ἢ παιδικὴ ντυνεται τὸ πειὸ φανταστικὸν φόρεμα, δημιούργημα τοῦ τελειότερου μαστοροῦ — τῆς φαντασίας. Ποῦ εἶναι τὸ παιδικὸν θέατρο; Πουθενά.

Ἄλλ' ἴσως τὸ παιδί μας τὸ στερημένον τῶν ὠραιότερων ἀναμνήσεων ποῦ ἀφίνει τὸ θέατρο, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀδικημένον παιδί ἅμα γίνῃ μαθητὴς ἴσως ἀρχίζει νὰ καταλαβαίνει, ἂν ὄχι τακτικά, ἀλλὰ πότε πότε θέση

καί στό θέατρο; Στό θέατρο τό ὁποῖο τοῦ παρουσιά-
ζει διαφόρους ἀθάνατους καί μὴ—ἀλλ' ὡς τόσο πάντα
τέλειους—τύπους. Μορφές ἐθνικές, ἰδικές μας ἢ ξένες,
ἐθνικές ὄλων τῶν ἐποχῶν ὡς σήμερον, ἐξηγενησιμέ-
νες μορφές ἡρώων ἢ ἡρωίδων τῶν ὁποίων εἶναι με-
γάλος ὁ ἀριθμός διότι καί αἱ συνθῆκαι πού τὰς δη-
μιουργοῦν εἶναι πάρα πολλαί, ἀφάνταστα διάφοροι.

Δέν βλέπουμε πούθενά καμμιά εἰδοποίηση πού νά
λέγη στό σχολικό κόσμο ὅτι κάποιος τόν σκέπτεται καί
τόν καλεῖ σέ πνευματική γιορτή.

Δέν διαβάζουμε σέ καμμιά ἀγγελία πῶς δίδονται
παραστάσεις εἰδικές γιά τούς μαθητάς μέ κατάλληλη
ἐκλογή ἔργων συμφώνων πρὸς τήν ἡλικίαν τῶν θεα-
τῶν, μέ παίξιμο τέλειο τῶν καλύτερων μας ἠθοποιῶν.

Τό νά παίζου ἐρασιτέχναι, ἢ δευτέρας καί τρίτης
σειρᾶς ἠθοποιοὶ πρὸς στά παιδιά εἶναι καταστρεπτι-
κώτατο. Ἐμπνέουν τήν χειρίστην ἰδέα γιά τό θέατρο.
Κατόπιν ἢ ἀνάμειξις στήν ἴδια αἰθουσα μαθητῶν δη-
μοτικοῦ σχολείου καί μέσης ἐκπαιδεύσεως εἶναι βαρῶ
σφάλμα.

Συστηματική λοιπὸν ἐργασία γνωριμίας τοῦ μα-
θητικοῦ κόσμου μέ τό θέατρο ὡς τώρα δέν ἔγινε. Καί
ὅμως εἶναι ἀνάγκη νά στραφῇ καί σ' αὐτό τό σημεῖο
ἢ προσοχή τῆς κοινωνίας μας. Ὅπως εἶναι ἀπαραί-
τητο τό ὑγιεινό, ἠλιόλουστο σχολικό κτίριο, ἢ γυμνα-
στική, ἔξ ἴσου εἶναι ἀπαραίτητο κοντά στό κατάλληλο
βιβλίον, τό ἐγκυκλοπαιδικό περιοδικό καί τό θέατρο. . .

Ἄλλ' ἴσως σκέφθηκε κανεὶς γενικά γιά τό λαό
καί ἐπόθησε νά τοῦ ἀνοίξῃ διὰ τῆς σκηνῆς διάπλατα
ἄγνωστους κόσμους, ἀνοιχτούς ὀρίζοντας ὀδηγώντας
τόν σ' αὐτούς ἀπό τό ἐργαστάσιον, τήν μονότονη χει-
ρωνακτική ἐργασία, τήν ἀσχημιά τῆς καθημερινῆς
ζωῆς, τό ἀνθυγιεινὸν καφενεῖο, τό δρόμο;

«Ὁ λαὸς—εἶναι μεγάλο παιδί!!» Τὸν λαόν, λέγει
ὁ Ράσκιν ἠμπορεῖτε νά ὀδηγήσητε ὅπου θέλετε. Τὰ
αἰσθήματα τοῦ λαοῦ συνήθως εἶναι εὐγενικά καί δί-
καια ἀλλὰ δέν ἔχουν στερεὰ βάση. Ὁ λαὸς δέν ἔχει
ἐκεῖνο πού ἠμπορεῖ νά τόν συγκρατῇ. . . Κάθε ἔθνος
πρέπει νά μάθῃ νά συγκρατῇ τὰ πάθη του καί νά τὰ
καθοδηγῇ. Ἀλλέως αὐτὰ τὰ ἴδια πάθη μέ τὸν καιρὸ
θα κτυπήσουν μέ κτυπήματα βαρεῖα. Δέν ἠμπορεῖ
νά ζῆσῃ κανένα ἔθνος, πού μεταβάλλεται εἰς λαόν, ὁ
ὁποῖος διψᾷ μόνον κέρδη. Ἀτιμώρητα δέν περνᾷ γι'
αὐτὸν ἢ περιφρόνησις πρὸς τὰς ἐπιστήμας, τήν τέχνη,
τὴ φύση, τὴ συμποναί. . .»

—Ἀτιμώρητα δέν περνᾷ ἢ περιφρόνησις πρὸς τήν
τέχνη!

Τὴν τέχνη ἢ ὁποῖα δέν ἔχει ἐθνικά σύνορα, ἢ
ὁποῖα δέν ἀνήκει μόνον σ' ἓναν κύκλο, σέ μιὰ τάξη—
ἀλλ' εἰς ὅλους.

Καί ἢ θαυματουργὴ σκηνὴ στήν ὁποῖα βασιλεύει
ὁ ἐμπνευσμένος καλλιτέχνης—ἠθοποιός, δημιουργός
«πραγματικότητος σκηνικῆς», «ἀλήθειας θεατρικῆς»,
ἢ σκηνὴ εἴτε ρεαλιστικοῦ, εἴτε νατουραλιστικοῦ, διδα-
κτικοῦ, παλαιοῦ γενικῶς ἢ μέ νέας τάσεις θεάτρου—δέν
πρόκειται αὐτὴ τὴν στιγμήν περὶ τοῦ ποῖον θέατρον,
ποῖα ἔργα, τί εἶδους παίξιμο κλπ. κλπ. εἶναι ἐκεῖνο
πού πρέπει νά ὑπάρχῃ γενικῶς ἐπομένως καί γιά τό
λαό—ἢ θαυματουργὴ λέγω σκηνὴ εἶναι ἀπαραίτητη
σ' αὐτὸν ὅπως εἶναι ἀπαραίτητα ὁ ἥλιος, ἢ τροφή, ἢ
καθαριότης.

Τὸ θεατρό μας ὅμως τό σημερινὸ ὅπως εἶναι δέν
ἀνταποκρίνεται βέβαια στίς ψυχικὰς ἀνάγκας τοῦ
λαοῦ μας.

Ὅλίγα πραγματικῆς ἀξίας ἔργα νεοελληνικά ἢ ξένα
ἀνεβάζονται στή σκηνή. Τὰ ἀρχαῖα ἐμφανίζονται
ἅμα ἔχομε νά ὑποδεχθοῦμε καμμιά ξένη προσωπι-
κότητα. Τὰ περισσότερα δέ, ὅπως λέγουν μερικοὶ παρα-
τηρητικοὶ γέροντες, παίζονται γιά νά γεμίσουν τὰ τα-
μεία τῶν θεάτρων. Πραγματικῶς ἔχομεν ἀρκετούς καλ-
λιτέχναι καί καλλιτέχνιδας πρώτης γραμμῆς ἀλλὰ θέα-

τρο δὲν ἔχομε. Τὸ μόνο δὲ παρήγορον εἶναι τὸ ἄνοιγμα τῆς Ἑπαγγελματικῆς Δραματικῆς Σχολῆς καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς δημιουργία Ἑθνικοῦ θεάτρου.

Ἡ Ἑπαγγελματικὴ Σχολὴ ἦτο ἀπαραίτητη. Διότι οἱ δραματικὲς σχολῆς τῶν δύο Ὁδείων λέγονται δραματικὲς, μὰ κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι. Δραματικὴ σχολὴ χωρὶς νὰ γίνεταί σ' αὐτὴ συστηματικὴ διδασκαλία κύκλου μαθημάτων ἀπαραίτητου γιὰ κάθε ἠθοποιὸ δὲν ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸ τῆς. Ἡ μόρφωσις εἶναι ἀπαραίτητη. Διότι ἐπάνω σ' αὐτὴ θὰ στηριχθῆ τὸ ταλέντο καὶ θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξελιχθῆ καὶ νὰ ἐξευγενισθῆ. Ὁ δὲ μέτριος ἠθοποιὸς θὰ εἰμπορέσῃ νὰ ἀποτελῆ μέλος τοῦ συνόλου—τοῦ ὅσον τὸ δυνατόν τελειοτέρου συνόλου. Δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ ταλέντο ἀλλὰ χρειάζεται καὶ μόρφωσις γιὰ νὰ γίνεταί τελεία ἢ κατανόησις τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν τὰ ἔργα, ἢ βαθειὰ ἀνάλυσις τῶν χαρακτήρων, ἢ γνῶσις αὐτοῦ τοῦ ἀψύχου περιβάλλοντος μέσα στὸ ὅλοιο δροῦν οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἡρωίδες*.

Στὶς δραματικὲς σχολῆς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ εἰδικὰ μαθήματα ποὺ θὰ στηριχθοῦν στὴν γενικὴ, ὅσο τὸ δυνατόν πειὸ πλούσια, μόρφωσις μὲ τὴν ὁποία θὰ μποῦν σ' αὐτὲς οἱ μέλλοντες ἠθοποιοί.

Εἶναι παρήγορη ἡ δημιουργία πραγματικῆς Δραματικῆς Σχολῆς ἀπὸ τὴν ὁποία ἐλπίζομε ὅτι θὰ βγοῦν, ὄχι μόνον μορφωμένοι ἠθοποιοὶ ἀλλὰ μὲ ἀγάπη, μέγχοι θυσίας ἀγάπη, γιὰ τὸ θέατρο. Καὶ τότε βέβαια τὸ θέατρο θὰ μεταβληθῆ σὲ ἀληθινὸ, πραγματικὰ καλλιτεχνικὸ κέντρο γιὰ τὸ λαό.

Καὶ μοῦ ἔρχεται στὴν μνήμη μου ἄλλη ἐποχὴ, ὄχι πολὺ μακρυνή—πέντε χρόνια μόλις περάσανε ἀπὸ τότε—ἄλλη κοινωνία «ἀντιλαϊκῆ». Θυμοῦμαι τὸ καλοκαίρι ποὺ παρηκολούθησα ἔργα δραματικὰ στὸ λαϊκὸ θέατρο τῆς Ὁδησοῦ, ξύλινο, ἀπλούστατο κτίριο. Καὶ εἶδα νὰ παίζουσι οἱ μεγάλοι παγκοσμίου φήμης ἠθοποιοὶ μὲ τὴν ἴδια φλόγα, τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸ τὰ ἴδια ἔργα μπροστὰ στὸ λαὸ ὅπως καὶ μπρὸς τοὺς ἀστουὺς, στὸ πολυτελέστατο, πλουσιώτατο θέατρο τοῦ δήμου τῆς Ὁδησοῦ. Καὶ παρετήρησα ὅτι ὁ λαὸς, ὁ ἐργατικὸς κόσμος παρηκολούθει μὲ μέγιστο ἐνδιαφέρον τὰ ἀριστουργήματα τοῦ ρωσικοῦ καὶ παγκοσμίου θεάτρου.

Θυμοῦμαι τὴ «λαϊκὴ αἴθουσα» τοῦ Μαρασλῆ στὴν ὁποίαν εἶχαμε συνηθίσει ἀπὸ παιδιὰ νὰ παρακολουθοῦμε μελοδράματα, δραματικὰ ἔργα μὲ εὐτελέστατη τιμῆ. Σ' αὐτὴ τὴν αἴθουσα οἱ σχολικὲς καὶ λαϊκὲς παραστάσεις ἐγίνοντο κάθε Κυριακὴ σχεδόν.

Νομίζω λοιπὸν πὼς καὶ ἐδῶ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ τι ἀπὸ τώρα πρὶν ἀνοίξῃ τὸ Ἑθνικὸ θέατρο. Θὰ μποροῦσε δηλαδὴ πότε, πότε νὰ δίδεται παράστασις ἔργου ἐκλεγομένου ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ καλλιτεχνῶν, συγγραφέων, ἠθοποιῶν, γιὰ τὸν λαὸ μὲ ἀποζημίωσις βέβαια τοῦ θιάσου.

Καὶ ἅμα καὶ ὁ δικὸς μας λαὸς θὰ πηγαίνει νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀκούῃ ὅ,τι ὠραιότερο ἔχει δημιουργήσει ὡς τώρα ἢ ἀνθρώπινη διάνοια, νομίζω πὼς τότε θὰ μπορῆ κανεὶς νὰ πῇ ὅτι ἡ μόρφωσις του λαμβάνει τὸν δρόμο ποὺ τοῦ πρέπει, ποὺ εἶναι σύμφωνος μὲ τὰς ψυχικὰς του ἀνάγκας.

Ἀθῆναι—Σεπτέμβριος 1924